

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
дійсного члена Національної академії педагогічних наук України
Філіпчука Георгія Георгійовича
на дисертаційну роботу Яблокова Сергія Володимировича
на тему **«Формування загальнокультурної компетентності
майбутніх учителів іноземної мови засобами інноваційних технологій»**,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, модернізації змісту освіти та її організації відповідно до світових тенденцій і вимог.

Сьогодення, яке стрімкими темпами змінюється та оновлюється, вимагає від вищої педагогічної школи серйозного вдосконалення підготовки вчителя, становлення його як компетентного професіонала, який глибоко знає свій предмет, є відкритим до інновацій у педагогіці, володіє різними технологіями викладання свого предмету, здатний успішно проектувати і забезпечувати результативність навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі.

Ерудований, висококультурний, з високим рівнем розвитку критичного мислення, готовий до дослідницької діяльності, здатний самоактуалізуватися в педагогічній діяльності, набувати професійної компетентності, особистісного авторитету й статусу – саме такий педагог потрібен сучасній школі. Головна умова становлення такого педагога – оволодіння базовими компетентностями, зокрема загальнокультурними, в процесі професійної підготовки. Немає жодного сумніву в тому, що проблема забезпечення ефективності педагогічного процесу може бути розв'язана лише за умови забезпечення високої компетентності та професійної майстерності педагога, що потребують постійного розвитку й удосконалення.

Сформованість високого рівня загальнокультурної компетентності вчителя насамперед залежить від активного впровадження компетентнісного підходу в систему вищої педагогічної освіти.

Зумовлена підвищенням якості підготовки висококваліфікованих фахівців модернізація в сфері вищої педагогічної освіти стимулює розробку нової освітньої парадигми підготовки студентів – майбутніх учителів, які спроможні мобільно реагувати на зміни сучасного ринку праці, здатні до продуктивної професійної діяльності в умовах інтеграції, гуманізації та гуманітаризації освіти.

Питання загальнокультурної компетентності та компетентнісного підходу як інструмента модернізації освіти стали предметом пильної уваги європейських організацій, вітчизняної та зарубіжної педагогічної й психологічної наук.

Парадигма вищої освіти передбачає, що майбутній учитель як носій культури українського народу повинен володіти якостями інтелігентної людини, планетарним мисленням, поєднувати необхідний професіоналізм і високий рівень загальної і громадянської культури.

Від вищої педагогічної школи сьогодні вимагається вдосконалення підготовки вчителя іноземних мов, становлення його як професіонала, який легко орієнтується не тільки в новітніх досягненнях у галузі іноземних мов, але й в інноваціях психології та педагогіки, володіє різними технологіями викладання свого предмету, здатний технологічно проектувати дидактичний процес у навчальному закладі. Соціально-економічні, політичні та культурно-історичні процеси, що відбуваються в українському суспільстві, зумовлюють культуротворчі функції вищої школи. У цьому зв'язку важливим чинником підвищення загального рівня культури майбутнього вчителя іноземних мов є розвиток його загальнокультурних компетентностей як особистісної та професійної характеристики фахівця, що демонструє його підготовленість до залучення майбутніх учнів до культурного контексту навчального предмету, який буде викладатися, на забезпеченні їх загальнокультурного розвитку,

зосередженість навчального процесу на інтересах особистості майбутнього вчителя іноземної мови, на створенні творчої атмосфери.

Безперечно, важливою частиною освітнього процесу в педагогічному ВНЗ є особистісно зорієнтована взаємодія викладача та студентів, що потребує вдосконалення освітніх технологій. Освітні інноваційні технології мають за мету творче навчання та виховання особистості в інтелектуальному й емоційному вимірах. Тому, не менш актуальним є питання використання інноваційних технологій в педагогічному процесі, оскільки вони створюють додаткові резерви, що дозволяють підвищити рівень професійної культури майбутнього вчителя іноземних мов загалом і його загальнокультурної компетентності зокрема.

Вищезазначені чинники зумовили актуальність та доцільність теми, яку Яблоков Сергій Володимирович обрав для свого дослідження. Дисертант переконливо доводить актуальність своєї роботи, тема якої має досить чітке формулювання. Адже очевидно в сучасних умовах є взаємозалежність формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови та використання інноваційних освітніх технологій.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи Маріупольського державного університету в частині наукових тем «Формування мовної особистості в умовах полікультурного суспільства» та «Особистісно-професійні трансформації учасників освітнього процесу у ВНЗ». У той же час вона є складовою комплексного наукового дослідження кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Методологія і технологія моніторингу якості педагогічної діяльності».

Слід визнати, що представлена до захисту робота підпорядкована єдиній логіці і достатньо повно презентує хід і результати дослідження, добре теоретично обґрунтована, містить чітко окреслену методологію наукових підходів до розв'язання поставлених завдань та правильну організацію експериментальної роботи.

Досліднику вдалось на основі глибокого і різнобічного аналізу джерельної бази виокремити наявні суперечності, що потребують розв'язання, визначити основні напрями дослідження означеної проблеми, подавши їх у чіткій логічній послідовності.

Достатньо широкою є джерельна база дослідження, яку складають вагомі праці українських та зарубіжних науковців з питань теорії та практики компетентнісного та культурологічного підходів до організації педагогічного процесу, педагогічної культури, закономірностей та специфіки фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов, формування різноманітних компетентностей і компетенцій, використання різноманітних інноваційних освітніх технологій в навчальному процесі, формування загальнокультурної компетентності майбутнього учителя іноземної мови засобами інноваційних технологій.

Варто підкреслити особливості авторської методи аналізу наукових джерел. Це досить точне, лаконічне цитування думок науковців та їх чітке узагальнення, стислі анотації об'ємного теоретичного матеріалу, логічні переходи в розкритті сутності теоретичних позицій представників різних наукових шкіл та обґрунтуванні висновків. Одночасно Яблоков С.В. знаходить можливість використати класичні надбання педагогів минулого як теоретичне підґрунтя власного дослідження та для окреслення перспектив подальших наукових пошуків. На основі ретельного розгляду та аналізу дисертаційних роботи своїх попередників та узагальнення зібраної інформації дисертант подає власне тлумачення поняття «загальнокультурні компетенції майбутнього учителя іноземних мов». Автор орієнтований на міждисциплінарність у висвітленні теоретичних питань та намагається щоразу пов'язувати їх із запитами практики, що свідчить про комплексність наукового аналізу.

Дослідник грамотно проводить експеримент, забезпечує його результативність за допомогою якісного і кількісного аналізу, а результати дослідження належним чином апробовує у вітчизняних та зарубіжних

публікаціях. Коректність організованого експериментального дослідження підтверджена чітким наскрізним баченням теоретичних підвалин та їх аргументованим використанням на етапі експерименту. Визначено завдання кожного етапу та діагностичні процедури. Добротним є аналіз навчальних планів, навчальних дисциплін, державних освітніх стандартів, базових стандартів, ОКХ та ОПП. Такий підхід сприяє ретельному вивченню реального стану формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов та виявленню існуючих, ще не використаних резервів.

Кожне положення наукової новизни та практичного значення дисертації формулюється конкретно і чітко як науковий результат. Розмежовано одержані наукові положення і прикладні результати, що впливають з теоретичного доробку здобувача. Практичне значення роботи конкретно відповідає на питання: що дає виконана роботи для практики професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови.

Результати дослідження Яблокова С.В. можуть бути використані у розробці лекційного курсу «Формування загальнокультурної компетентності засобами інноваційних технологій в процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов», зібрана інформація може бути цінною для розробки спецкурсів із проблематики загальнокультурної компетентності, «діалогу культур», інноваційних освітніх технологій, викладання практичного курсу з іноземної мови тощо.

Структура дисертації Яблокова С.В. зумовлена концепцією автора, передає логіку і послідовність дослідження та допомагає розкрити всі аспекти формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами інноваційних технологій. Основні концептуальні положення дисертаційного дослідження, що визначають його стратегію і тактику є переконливими.

У вступі автор окреслює завдання дисертаційної роботи, послідовно й коректно визначає мету дослідження, об'єкт, предмет, теоретико-

методологічну базу та інші обов'язкові його компоненти, які виявляють новаторський підхід до розкриття поставленої наукової проблеми, теоретичне і практичне значення роботи.

У першому розділі «Теоретичні засади формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій» визначено чіткі теоретичні позиції дослідження. Його аналіз засвідчує сформованість дослідницько-аналітичних умінь дисертанта, що проявились у здатності систематизувати об'ємний теоретичний матеріал, узагальнювати цитатні посилання і робити власні висновки.

Послугуючись потужною джерельною базою, дослідник детально і поетапно аналізує найактуальніші аспекти компетентнісного і культурологічного підходів у вищій педагогічній освіті в контексті сучасної педагогічної науки, виокремлює зміст і структура загальнокультурної компетентності як складової професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, визначає інноваційні технології як засіб формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, обґрунтовує особливості та методику застосування інноваційних технологій у процесі формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, а також визначає критерії відбору інноваційних технологій у залежності від цілей навчального заняття.

У другому розділі «Педагогічні умови та модель формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій» обґрунтовано педагогічні умови формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами інноваційних технологій, достатньо повно охарактеризовано критерії, показники і рівні сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови, розроблена модель формування означеної якості. Своєрідною манерою викладу теоретичного матеріалу є деталізація автором змісту ключових дефініцій з посиланням на науковий доробок дослідників. Безумовно

вартісними у роботі є акцентування на необхідності інтеграції формального, неформального та інформального навчання з акцентом на самостійну роботу (самоосвіту) студентів, що є невід'ємною потребою часу в умовах модернізації вітчизняної вищої освіти. Також безперечно актуальним є виокремлення та дослідження ідей «діалогу культур» та їх реалізація у процесі включення майбутніх учителів іноземних мов до міжкультурної комунікації. У підсумку автором обґрунтовано необхідність упровадження розробленої моделі.

У третьому розділі розкрито основні етапи методики формування загальнокультурної компетентності, здійснено інтерпретацію одержаних результатів. Коректність організованого експериментального дослідження підтверджена чітким наскрізним баченням теоретичних підвалин та їх аргументованим використанням на кожному етапі експерименту.

Особливого схвалення заслуговує розроблена програма формувального експерименту, у якій враховано етапи, форми, методи роботи, форми контролю за діяльністю студентів. Програма вражає різноманіттям методичних пропозицій і знахідок. Проведений на контрольному етапі компонентний аналіз рівнів сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов показав загальну позитивну динаміку за всіма компонентами у ЕГ.

Висновки дисертації послідовно, чітко й логічно підсумовують проведене дослідження, узагальнюють положення кожного із розділів. Вони є повними й аргументованими.

Автореферат відображає основні положення дисертації, повністю відповідає структурі дослідження, вони є ідентичними за своїм змістом. Дисертація та автореферат оформлені за всіма вимогами, які висуваються до такого виду робіт.

Оцінюючи дисертаційне дослідження Яблокова Сергія Володимировича на тему «Формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами інноваційних технологій», як

самостійне, логічно довершене і таке, що має теоретичне значення і практичну цінність, варто висловити певні застереження:

1. Обґрунтовуючи модель формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами інноваційних технологій, на наш погляд, було б варто подати її у порівнянні з існуючими моделями формування інших компетентностей або для інших категорій здобувачів вищої освіти.

2. Відзначаючи ґрунтовність поданого у дисертації матеріалу, вважаємо, що було б доцільно деталізувати методiku формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами інноваційних технологій на різних освітніх рівнях: бакалавр – магістр.

3. Бажано було б здійснити аналіз освітньо-професійних програм підготовки вчителів (стор. 134-135) у класичних і педагогічних вищих навчальних закладах, обґрунтувати загальне і специфічне у змісті професійної підготовки фахівців у цих закладах в контексті формування їх загальнокультурної компетентності.

4. Розробляючи зміст і структуру загальнокультурної компетентності як складової професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, варто було б послатися на результати роботи за проектом TUNING, досягнутих в сфері «Освіта».

5. На наш погляд, аналіз світових тенденцій професійної підготовки вчителів (на прикладі різних країн) з метою екстраполяції кращого досвіду у площину вітчизняної професійної педагогічної освіти посилив би аргументованість викладу матеріалу дисертаційного дослідження.

6. Варто також акцентувати увагу на освітній політиці ЄС та Ради Європи щодо формування основних компетентностей відповідно європейських еталонних рамок, зокрема в контексті «обізнаності та самовираження у сфері культури», «соціальних та громадянських навичок»; на базових принципах, які сформовані Освітньою комісією Ради Європи, ЮНЕСКО, Міжнародним департаментом стандартів; на напрямках

підвищення рівня компетентностей педагога в умовах глобальної програми розвитку освіти для сталого розвитку після 2015 року.

Висловлені зауваження не знижують теоретичного та практичного значення наукового дослідження, мають передусім рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Яблокова Сергія Володимировича на тему «Формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами інноваційних технологій», яка є завершеним дослідженням, виконаним відповідно до вимог АК України, тому дисертант заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член Національної академії
педагогічних наук України

Г.Г. Філіпчук

Власноручний підпис
стверджую
Начальник загального відділу
Національної академії педагогічних
наук України

Філіпчук Т.Т.

Копейкіна О.А.